

KARIZME U SLUŽBI ZAJEDNICE - DARI U ZAJEDNICI

TOMISLAV IVANČIĆ
Sveučilište u Zagrebu
Katolički bogoslovni fakultet
Kaptol 29/II, p.p. 432
10001 Zageb

Predavanje na znanstvenom skupu
Primljeno 20. 1. 1997.
UDK 227.07 : 248.21
248.21

Sažetak

U prvom dijelu članka razvija se pojam karizme. U drugom dijelu se taj pojam analizira na temelju podataka iz Prve i Druge poslanice sv. Pavla Korinćanima. Najprije se analizira pojam Pavlove službe, zatim karizma u tehničkom smislu, onda se navode kriteriji za razlikovanje karizmi te na kraju put do očitovanja darova Duha Svetoga. U trećem dijelu je pokušaj teološke sinteze o karizmama u zajednici Crkve, osobito u učenju sv. Tome. Na kraju je zaključak o karizmama kao "službama službi" u Crkvi.

Istraživanje karizme u Crkvi je izazovno. Stvarnost karizmi postavlja ljude na ekstremne pozicije. Pretjerana važnost koju su vjernici zajednice u Korintu pripisivali govorenju tuđim jezicima, natjerala je Pavla da o tome temeljito progovori. Taj dar, zajedno s darom proroštva, razdijelio je korintsku zajednicu na elitne, koji su se hvalili različitim darovima, i neupućene, koji nisu imali darova. Problem se kroz povijest Crkve uvijek iznova pojavljivao, osobito u liku različitih zanesenjaka, koji su se hvalili darovima Duha Svetoga, nasuprot običnom puku, koji nije imao takve karizme. U naše vrijeme, od sedamdesetih godina ovog stoljeća, u Crkvi se pojavio karizmatički pokret koji smatra da su karizme gotovo najvažnije u Crkvi, dok se nasuprot njemu gotovo neprijateljski postavljaju ostali vjernici. Nužno je u obradi karizmi u Crkvi tražiti srednji put, trijezno odvajajući argumente i smještajući karizme u zajednicu Crkve.

1. POJAM KARIZME

Karizma dolazi od grčke riječi "charis", što znači milost. Riječ karizma kao izvedenica

od riječi "charis - charisma", znači nezasluženi milosni dar. Grčke riječi koje završavaju na -ma označuju rezultat nekog djelovanja. Tako npr. mathesis znači učenje, a mathema znanje. Tako bi riječ "charis" bila djelovanje Božje dobrohotnosti, a "charisma" plod tog djelovanja.¹

U svagdašnjoj upotrebi riječ karizma znači prirodni talent, nadarenost čovjeka. Djelovanje na temelju slobodne inspiracije i spontanosti obično se u prirodnom smislu smatra karizmatičkim. U tom značenju postoje različite karizmatičke ličnosti na raznim područjima svjetovnog života.

Max Weber je taj pojam uveo u sociologiju, te karizma znači različite autoritete u ljudskom društvu. On razlikuje legalni, tradicionalni i karizmatički autoritet. Karizmatički autoritet počiva na iracionalnoj inspiraciji osobe što je neka grupa priznaje kao autoritet.

1 Usp. Y. CONGAR, *Der heilige Geist*, Herder, Freiburg i.B. 1982, str. 276 sl.; N. BAUMERT, *Gaben des Geistes Jesu. Das karismatische in der Kirche*, Styria, Graz 1986, str. 154 sl.; RBT, KS, Zagreb 1969, str. 412 sl.

Karizma u najširem smislu označava sve darove Božje (usp. Rim 11,29), a osobito spasonosni dar milosti koji nam dolazi po Isusu Kristu i rascvjetava se u vječni život (usp. Rim 5,15 i 6,23). U Kristu nas je Bog dobrotivo svime obdario (Ef 1,6; Rim 8,32). Prvi među Božjim darovima jest dar Duha Svetoga koji se izlio u naša srca kao ljubav (usp. Rim 5,5 i 8,15).

U tehničkoj se pak upotrebi riječ karizma shvaća kao očitovanje Duha Svetoga u različitim milosnim darovima (usp. 1 Kor 12,1-4). Proučavajući karizmatički pokret u Katoličkoj crkvi, neki autori definiraju karizmu kao "milosni dar Duha Svetoga koji je određen za izgradnju".² Sam suvremeni katolički karizmatički pokret shvaća karizme kao sposobnosti koje Duh Sveti dobrohotno daje, te tako stavlja čovjeka u službu izgradnje Tijela Kristova.³

Karizma je za sv. Pavla nezasluženi Božji dar koji služi redu spasenja. To je naglašeno milosni dar, za razliku od dara koji čovjek ima kao stvor. Stoga sv. Pavao karizmom naziva vječni život (usp. Rim 6,23), poziv na brak i djevičanstvo (usp. 1 Kor 7,7), spas iz smrtne opasnosti (usp. 2 Kor 1,11), te vjeru, ufanje i ljubav (usp. 1 Kor 12,31), ali i zauvijek danu apostolsku službu i priznate službe u zajednici kao što su učitelji, proroci i pastiri (usp. 1 Kor 12,28; Ef 4,11; 1 Tim 4,14; 2 Tim 1,6).⁴

Pavao dakle ne upotrebljava riječ karizma samo u tehničkom smislu, kako se to obično danas misli.⁵ Za Pavla je karizma uskrsni život u nama, koji smo dobili od Krista kao i bogoslovske kreposti vjere, ufanja i ljubavi, ali i sakramenti kao znakovi spasa, osobito krštenje i euharistija.

Istina, sv. Pavao ne govori o euharistiji i krštenju baš pod tim imenom - "karizma". No Crkveni oci nakon njega ta dva sakramenta nazivaju baš tom riječju - "karizma".⁶

U Svetom pismu Starog i Novog zavjeta ne postoji tehnički pojam karizme, pa ipak možemo reći, da se ono, što se u teologiji naziva naukom o karizmama, sadržajno nalazi u pismima sv. Pavla.

Latinski prijevodi Svetog pisma grčku riječ karizma prevode većinom sa "donum,

donatio, gratia", a nakon Tertulijana upotrebljava se i doslovna grčka riječ "karizma". Tako je i latinska teologija od toga načinila tehnički stručni izraz.

2. PODACI IZ SVETOG PISMA

Zadano nam je obraditi karizme u službi zajednice, ili darove u zajednici, i to prema Prvoj i Drugoj poslanici Korinćanima. Ovaj dio rada će stoga biti koncentriran na podatke iz tih dviju poslanica.

Govoreći programatski o Božjem djelovanju u Crkvi, Pavao sva milosna djelovanja sažima u jedno riječima: "Različiti su dari, a isti Duh; i različite službe, a isti Gospodin; i različita djelovanja, a isti Bog koji čini sve u svima" (1 Kor 12,4-6). Pavao milosne darove koncentrira na djelovanje Duha Svetoga, službe u Crkvi na Isusa Krista, a djelovanja na Boga Stvoritelja. Tako daje sveobuhvatnu sliku stvorenja i Stvoritelja i njihovog međusobnog odnosa. Bog najprije svim ljudima povijesti daje zvanja i sposobnosti, u Crkvi daje, kao Tijelu Kristovu, posebne službe, kao i posebne darove.

Istražujući obje Pavlove poslanice Korinćanima, pokušat ćemo izdvojiti najprije opis Pavlove službe u Crkvi, zatim darova ili karizmi, nakon toga ćemo dati kriterije za razlikovanje darova i pokazati put do očitovanja karizmi u službi Crkve.

a) Pavlova služba

Pavao svoju službu naziva različitim imenima. On je "apostol Isusa Krista" (usp. 1 Kor 1,1) i "poslužitelj" (usp. 1 Kor 3,5). On traži da ga se "smatra službenikom Kristovim i upraviteljem otajstava Božjih" (usp. 1 Kor 4,1). On sebe smatra "suradnikom Božjim"

2 Usp. R. LAURENTIN, *Pentecotisme chez les catholiques. Risques et avenir*, Paris 1974, str. 63.

3 Usp. Y. CONGAR, *Der heilige Geist*, nav. dj., str. 277.

4 Usp. N. BAUMERT, *Gaben des Geistes Jesu*, nav. dj., str. 146.

5 Usp. R. LAURENTIN, *Zur Klärung des Begriffs "Charisma"*, u: "Concilium" 13(1977) 551-556.

6 Usp. N. BAUMERT, *Gaben des Geistes Jesu*, nav. dj., str. 146-147.

na Božjoj njivi (usp. 1 Kor 3,9). On sebe vidi kao "učitelja i oca" u službi vjernika (usp. 1 Kor 4,15), on je "apostol kao što su to i drugi apostoli i braća Gospodnja i kao Kefa" (usp. 1 Kor 9,5). Pavao će sebe nazvati "prorokom" (usp. 1 Kor 14,37), no on je "najmanji među apostolima i nedostojan toga imena", pa ipak je "apostol Isusa Krista", "suradnik radosti vjernika" (usp. 2 Kor 1,1 i 24). Pavao je "osposobljen za poslužitelja Novog saveza i to ne slova nego Duha", te je njegova služba "služba pravednosti" (usp. 2 Kor 3,6 i 9). On Isusa Krista propovijeda Gospodinom, a sebe samo "slugom njegovim" (usp. 2 Kor 4,5). No njegova služba je prvenstveno "služba pomirenja", jer on je "Kristov poslanik" koji zahtijeva da se svi obrate Isusu Kristu i pomire s Bogom (usp. 2 Kor 5,18-20). Konačno, ta služba je služba "poslužitelja Božjega", naglašava Pavao (usp. 2 Kor 6,4).

Pavlu je jasno, da je službu dobio po Isusu Kristu. On ga je odredio da bude izabrana posuda i da nosi Radosnu vijest svim ljudima (usp. Dj 9,15-16). On je svjestan, da je po Božjoj volji pozvan za apostola Krista Isusa (usp. 1 Kor 1,1). Ta služba je Božja milost, ona je dakle karizma. Pavao dobro razlikuje milost po kojoj je on spašen i koja je znak Božje naklonosti, te stoga karizma, od milosti svoga poziva, koji je također karizma, Božji dar, Božja naklonost, no istovremeno bitna služba u Crkvi. Pokraj tih milosti, Pavao ima i treću karizmu, a to su darovi Duha. On sam kaže: "Hvala Bogu, ja govorim drugim jezicima većma nego svi vi" (1 Kor 14,18). Darovi duha nisu odvojeni od njegove službe, nisu to dvije službe, nešto što bi se pojavilo mimo njegove apostolske službe koju ima u Crkvi. Darovi Duha su izraz njegove funkcije u Crkvi: "Znamenja apostolstva moga ostvarena su među vama u posvećenoj postojanosti: znakovima, čudesima i silnim djelima (2 Kor 12,1 i 12). Ti su darovi u funkciji službe, po njima se prepoznaje i ostvaruje Pavlova služba. Oni su potrebni Pavlu, kako bi se vidjelo da njegova služba dolazi od Boga. Oni su također potrebni, kako bi ta služba bila uvjerljiva, te kako bi Pavao imao snage postojano i vjer-

no služiti. Darovi Duha Svetoga su dakle u funkciji crkvene službe, karizma za crkvenu službu.

Karizma apostolske Pavlove službe je i vlast, a ne samo milost. Pavao kaže: "Kad bih se doista i malo više pohvalio našom vlašću koju mi Gospodin daje za vaše izgrađivanje" (2 Kor 10,8). Ta vlast je snažno oružje, kaže Pavao. "Obaramo mudrovanja i svaku oholost koja se podiže protiv spoznavanja Boga i zarobljujemo svaki um na pokornost Kristu; spremni smo kazniti svaku nepokornost čim bude savršena vaša pokornost" (2 Kor 10,4-6). On može dokazati da u njemu govori Krist i to upravo snagom te vlasti kao i znamenjima, čudesima i silnim djelima koja Gospodin po njemu čini. Krist "prema vama nije nemoćan, nego je snažan među vama" (2 Kor 13,3). On stoga opominje svoje vjernike, "da ne bih morao nastupiti vlašću koju mi Gospodin daje za izgrađivanje, a ne za rušenje" (2 Kor 13,10).

Karizma je znak Božje milosti i snage u čovjeku, no ona je istovremeno znamenje budućih događaja i eshatološke stvarnosti. Ona nosi i snagu vlasti, te ujedno služenje drugima, kako bi ozdravili, povjerovali i tako došli do spasa.

Pavao slaže službe po nekoj hijerarhiji. "I neke postavi Bog u Crkvi: prvo za apostole, drugo za proroke, treće za učitelje, onda čudesa, onda dari liječenja; zbrinjavanja, upravljanja, jezici" (1 Kor 12,27-28). Ta hijerarhija sveopćih karizmi nije određena prema njihovoj snazi, nego prema volji Kristovoj u Crkvi. On je najprije poslao apostole, poslije njih su došli proroci, učitelji, a onda su se pojavila čudesa, darovi liječenja i svi drugi darovi. Tako u Crkvi nastaje red, sloga i skladno funkcioniranje svih darova, svake vlasti i službe. Na vrhu ljestvice po vlasti su apostoli. Karizme su, dakle, podvrgnute crkvenoj vlasti. Dar apostolstva primljen je od Isusa. Pavao je taj dar također primio od Isusa, kad je od njega pozvan i kad je primio ono što je predao svojim učenicima (usp. 1 Kor 11,23). Tu vlast apostoli predaju dalje, sve do kraja svijeta, polaganjem ruku. Oni imaju vlast upravljati, a to znači propisivati,

kako se trebaju vršiti karizme te nitko ne smije prezreti njihovu vlast. Tako je u Crkvi sve podložno hijerarhiji uprave. Zato Pavao naglašava: isti je Duh, isti Gospodin, isti Bog (usp. 1 Kor 12,4-6). Bog ne može sebi protusloviti. Koji se ne podvrgavaju vlasti u Crkvi, ne podvrgavaju se samom Duhu. Time dokazuju da njihov dar nije od Duha Svetoga, jer mu se suprotstavljaju. Upravo ta podvrgnutost nižih darova višima jest kriterij ispravnog vršenja darova i službi.

Duh Sveti je dao vlast i milost za obavljanje funkcija u Crkvi. On je dao moć i milost da odgovore svojim posebnim pozivima na korist zajednice. Zajednica Crkve je Tijelo Kristovo, gdje svaki organ ima svoju funkciju, ali se sve funkcije podvrgavaju cjelini, te služe na korist osobe čije je to tijelo. Ako se neka vlast ili neka karizma u Crkvi počne vršiti na korist i slavu onoga koji je ima, a ne na korist Tijela Kristova i Glave toga Tijela, tada je to znak da se neki drugi duh umiješao u karizmu Duha Svetoga, te želi zavesti nositelja karizme ili vlasti.

b) Karizme u tehničkom smislu

Ono što uzbuđuje suvremenu Crkvu jesu karizme u tehničkom smislu riječi. Ti darovi su dani kako laičkoj tako i hijerarhijskoj službi u Crkvi. Apostolsko djelovanje Pavlovo prate djela moći i čudesa (usp. 1 Kor 2,4). Pavao ima viđenja (usp. 2 Kor 12,1-4). On kaže da je prišao vjernicima u pokazivanju Duha i snage da se njihova vjera temelji na snazi Božjoj (usp. 1 Kor 2,5). Osim darova Pavao ima i kreposti ili plodove Duha Svetoga. On opominje svoje vjernike, da neće rasuđivati riječi onih oholih, već krepost, jer kraljevstvo Božje nije u riječi, nego u kreposti (usp. 1 Kor 4,19-20).

Kao što Pavao ima bezbroj karizmi, tako ih imaju i oni kojima je naviještao. Karizme su prvenstveno u onome koji naviješta, a onda dolaze onima kojima se naviješta. Karizme su Očev dar Sinu, Sin ih dijeli apostolima, a apostoli službama koje postavljaju u Crkvi, te napokon svima kojima su naviještali i koje su krstili. Tako se darovi Duha Svetoga sve do naših dana prenose na isti način. Živi navještaj može doći samo od onih koji imaju te darove, te koji svoju

vlast u Crkvi ne pokazuju samo ljudskim zahtjevima ili opomenama, nego daleko više milošću, znamenjima i čudesima.

Zajednica spoznaje da joj je dan Duh Sveti upravo po darovima koji se daju (usp. 1 Kor 1,7). Pavao najprije spominje devet darova Duha Svetoga, a onda najrazličitije darove, tako da nigdje ne daje sistematsku podjelu darova, jer ih ima toliko koliko je vjernika, a to znači toliko različitih koliko su različite službe. Svaki vjernik je određena stanica u Tijelu Kristovu i ima svoju funkciju i službu. Sv. Pavao kaže: "Svake se daje očitovanje Duha na korist. Jednomu se po Duhu daje riječ mudrosti, drugomu riječ spoznanja po tom istom Duhu; jednome vjera u tom istom Duhu, drugomu dari liječenja u tom jedinom Duhu; jednomu čudotvorstva, drugomu prorokovanje; jednomu razlučivanje duhova, drugomu različiti jezici, a trećemu tumačenje jezika" (1 Kor 12,7-10). To su samo neki od darova. Sv. Pavao kaže: "U Kristu Isusu se obogatiste u svemu - u svakoj riječi i svakom spoznanju, te ne oskudijevate ni na jednom daru" (1 Kor 1,5-7). Duh Sveti daje ljudima i poseban dar, po kojem mogu spoznati čime ih je obdario Bog (usp. 1 Kor 2,12).

Darovi i očitovanja darova nisu isto kod sv. Pavla. Darove Duha Svetoga ima svaki vjernik već po krštenju i sakramentu krizme. Oni su prisutni i u Petrovoj službi pape kao i u apostolskoj službi biskupa i svećenika, što se i doživljava u posebnom autoritetu, koji mimo ljudskog ponašanja doživljavamo u crkvenim službenicima. To je nešto što ih čini autoritativnima u službi Evanđelja. No ti darovi mogu ostati skriveni, ali se mogu očitovati u znakovima i silnim djelima, kao kod sv. Pavla i prvih kršćana pa sve do naših dana. Darove Duha Svetoga imamo svi, u nama su oni posijani, no da bi se očitovali, oni trebaju "isklijati".

c) Kriteriji za vršenje karizmi

Kao što postoji određena hijerarhija darova i službi, tako postoje kriteriji po kojima se može prepoznati, jesu li ti darovi od Boga. Zli se može obući u anđela svjetla, kaže sv. Pavao i tako zavarati vjernike. Tako je

oduševljenje tuđim jezicima u korintskoj zajednici moglo izgledati kao pijanstvo koje je izazvao duh, pa čak i kao ludovanje poganskih orgijastičkih kultova, te zavesti vjernike, da ne razlikuju obuzetost Duhom Božjim od patvorina, te su tako mogli upasti u raskol (usp. 1 Kor 14,23). Pavao zato poučava kako treba razlikovati, prepoznati i upotrebljavati dar jezika. Također upozorava, koliko je važniji dar proroštva od dara govorenja tuđim jezicima. Pritom izjavljuje kako se neka karizma može jednom pojaviti kao dar, a drugi put kao stalna funkcija. Tako je s darom proroštva, koji se može dobiti i izgubiti, ali može postati i stalna proročka služba. U prvoj Crkvi je postojala stalna služba proroka (usp. 1 Kor 14,37). Da bi se sve događalo u skladu i redu, Pavao daje kriterije za razlikovanje darova, službi i milosti.

Prvi kriterij jest ispovijest pripadnosti Isusu Kristu. Sv. Pavao kaže: "Nitko, tko u Duhu Božjem govori, ne kaže: 'Prokletstvo Isusu'. I nitko ne može reći: 'Gospodin Isus', osim u Duhu Svetom." (1 Kor 12,3)

Drugi kriterij prepoznavanja jest ljubav. Izdiže li se netko svojim darom iznad ljubavi, vrijeđa li ljubav, ili je mimoilazi i zanemaruje, tada to nije od Duha Božjega. Sve će nestati, jezici će umuknuti, spoznanje će nestati i prorokovanje, ali ljubav nikada neće prestati, kaže Pavao (usp. 1 Kor 13,8).

Osobiti kriterij za raspoznavanje jest, da li je dar na izgrađivanje Crkve. Pavao o tome opširno govori: "Tako i vi, budući da čeznete za darima Duha, nastojte njima obilovati radi izgrađivanja Crkve" (1 Kor 14,12). Na drugom mjestu, govoreći o jezicima, on kaže: "Ti doduše lijepo zahvaljuješ, ali se drugi ne izgrađuje" (1 Kor 14,17). On zatim kaže da je najvažnije čeznuti za proroštvom: "Tko prorokuje, Crkvu izgrađuje, jer veći je tko prorokuje, nego tko govori drugim jezicima, osim ako protumači Crkvi radi izgrađivanja (1 Kor 14,4-5). Stoga je izgrađivanje drugoga važnije od izgrađivanja sebe. "Tko govori drugim jezikom, sam sebe izgrađuje, a tko prorokuje, Crkvu izgrađuje" (1 Kor, 14,4). Zato je važno da svaki dar u Crkvi bude radi

izgrađivanja: "Kad se skupite, poneki ima hvalospjev, ima nauk, otkrivenje, ima jezik, ima tumačenje, a sve neka bude radi izgrađivanja" (1 Kor 14,6 i 26).

Četvrti kriterij za pravu uporabu darova Duha je poslušnost vlasti Crkve. "Što vam pišem, Gospodnja je zapovijed. Tko to ne prizna, ne priznaje se" (1 Kor 14,37-40). Naime isti je Duh Isusa Krista u darovima Duha i u vlasti Crkve. Ne može Duh Sveti biti protiv Isusova Duha, ne može Duh darova i ljubavi biti protiv Duha vlasti, kao što ne može ni Duh vlasti biti protiv Duha ljubavi, nego se oni upotpunjuju.

Treći kriterij prave upotrebe darova Duha Svetoga je svijest, da su kršćani jedno tijelo i da su udovi jedan drugome. "Ta u jednom Duhu svi smo u jedno tijelo kršteni" (1 Kor 12,12-13). Stoga je solidarnost u darovima, u nemoći i slabosti, u radosti i zdravlju, u trpljenju i boli. "Ako trpi jedan ud, trpe zajedno svi udovi, ako se raduje jedan ud, raduju se zajedno svi udovi. A vi ste tijelo Kristovo i pojedinačno udovi" (1 Kor 12,26-27). Svijest, da su svi vjernici udovi istog tijela, pomaže da se pravo upotrebljavaju duhovni darovi, da služeći jedni drugima, svi služe svima. "Budući da je jedan kruh, jedno smo tijelo mi mnogi, ta svi smo dionici jednoga kruha. Neka nitko ne traži svoje, nego dobro drugoga" (1 Kor 10,17 i 24)

Peti kriterij za raspoznavanje ispravnosti očitovanja Duha jest i svijest, da posjedovati darove Duha ne znači imati sigurnost spasenja. Makar je sv. Pavao obilovao darovima Duha više nego svi vjernici, on se trudi, kako ne bi ispaao iz spasa. "A sve činim poradi evanđelja, da bih i ja bio suzajedničar u njemu. Ja krotim svoje tijelo i zarobljavam, da sam ne budem isključen, pošto sam drugima propovijedao" (1 Kor 9,23 i 27). To je očitovanje Duha za drugoga, te se treba truditi oko spasa vlastite duše, treba postiti, moliti, truditi se, krotiti svoje tijelo, odricati se, nositi križ, jer se samo preko križa dolazi k uskrsnuću. Tko bi time što posjeduje očitovanja Duha Svetoga sebe smatrao svetim i spašenim već samim tim očitovanjima, na krivom je putu. Može se dogoditi da netko ima puno darova

Duha, a da nije moralno u redu, da je ohol, sebe hoće proslavljati, te se dijeli od ljubavi i poštenja.

d) Put do očitovanja duhovnih darova

Sljedeće je pitanje, kako se prema sv. Pavlu može dobiti očitovanje Duha. Ono je Božji dar, te se daje bez zasluga. "A sve to djeluje jedan te isti Duh dijeleći svakomu napose kako hoće" (1 Kor 12,11). Prema tome, ne treba moliti za darove Duha, oni su već tu, jer ih Duh Sveti daje za potrebe Tijela Kristova, odnosno zajednice Crkve. No da bi se oni očitivali, potrebno je i naše sudjelovanje.

Prvo sudjelovanje na putu prema očitovanju duhovnih darova jest čežnja za darovima Duha. Pavao kaže: "Težite za ljubavlju, čeznite za darima Duha" (1 Kor 14,1).

Drugi put do očitovanja darova jest molitva. Sv. Pavao upozorava vjernike: "Budući da čeznate za darima Duha, nastojte njima obilovati radi izgrađivanja Crkve. Stoga, tko govori drugim jezikom, neka se moli da može protumačiti" (1 Kor 14,12-13). Potrebno je dakle moliti, kako bi se moglo protumačiti ono, što se govori u nepoznatom jeziku, kako bi to postalo pro-roštvo na izgradnju onih koji slušaju. Može se moliti za sebe, ali i za druge, da prime duhovne darove. O tome piše sv. Pavao: "A i vi ćete nam pomagati molitvama, da bi mnogi za nas zahvaljivali Bogu na milosti koja nam je darovana posredovanjem mnogih" (2 Kor 1,11). Osim molitve za sebe, te molitve za drugoga, Pavao osobito naglašava molitvu zahvaljivanja. "A sve je to za vas, da milost - umnožena - zahvaljivanjem mnogih izobiluje Bogu na slavu" (2 Kor 4,15). On posebno naglašava zahvaljivanje mnogih, a to znači, da se radi o zajednici koja Boga slavi, hvali i njemu zahvaljuje.

Treći put prema očitovanju i izobilju duhovnih darova jest odricanje. "Uvijek umiranje Isusovo u tijelu pronosimo da se i život Isusov u nama očituje. Doista, mi se živi na smrt predajemo poradi Isusa, da se i život Isusov očituje u našem smrtnom tijelu. Tako smrt djeluje u nama, a život u

vama" (2 Kor 4,10-12). Odricanjem se čini kao da čovjek gubi, kao da se izvanjski čovjek raspada, smatra Pavao, ali se zato unutarnji čovjek iz dana u dan obnavlja (usp. 2 Kor 4,16). Odricanjem čovjek čisti dušu od ljage tijela i duha, te se sve više posvećuje Bogu i tako dopušta, da se njegove snage i milosti u njemu očituju (usp. 1 Kor 7,1). Svjestan toga da odricanja i slabosti, bolesti i križevi donose obilje očitovanja Božjih darova, sv. Pavao će se čak njima hvaliti. "Najradije ću se dakle još više hvaliti svojim slabostima, da se nastani u meni snaga Kristova" (2 Kor 12,9).

Odricanja, s jedne strane, te prihvaćanje križeva, muka i nevolja, s druge strane, jesu ujedno prilike u kojima se očituje, da li čovjek posjeduje Božje darove. Ako se u njemu nastanila snaga Kristova, ako on ima puno darova i kreposti, tada može biti postojan u nevoljama i tjeskobama, strpljiv pod udarcima i u naporima, izdržljiv u bdijenju i postovima, čvrst u čistoći, u znanju, u velikodušnosti, u dobroti, u nehinjenoj ljubavi i tada može Božjom snagom govoriti riječ istine i boriti se Božjom pravdom te se ne bojati sramote i zloga glasa (usp. 2 Kor 6,3-10).

Zaključujući ovo istraživanje o darovima Duha Svetoga u podacima dviju poslanica Korinćanima, treba naglasiti da je očitovanje Duha u službi naviještanja Radosne vijesti i donošenja spasa svijetu. Snaga Crkve i njezinog naviještanja nije filozofska mudrost članova Crkve, ni bilo kakvo samo stručno usavršavanje njezinih članova, nego Božja snaga, Božja mudrost, kako bi svijet mogao povjerovati, obratiti se i naći Isusa Krista i njegov spas. U enciklici *Evangelii nuntiandi* papa Pavao VI. kaže: "Bez Duha Svetoga ništa ne vrijedi ni najvještija priprava navjestitelja. Sve psihološke i sociološke do u tančine razrađene sheme bez njega se ubrzo pokazuju bezvrijednima."⁷ Da bi pokazao, kolika je vrijednost i nužnost darova Duha u službi evangelizacije i obraćenju svijeta, papa Pavao VI. zaklinje svojom vrhovnom vlasti da bi kršćani to

7 Usp. PAPA PAVAO VI, *Evangelii nuntiandi*, br. 75.

prihvatili: "U ime samog Gospodina Isusa i u ime apostola Petra i Pavla, mi bismo htjeli potaknuti sve koji su zahvaljujući karizma Duha i poslanju Crkve, pravi blagovjesnici, da ne smetnu s uma uvjete u kojima će ta evangelizacija biti ne samo moguća, nego i djelotvorna i plodna."⁸ Očito je to isto, što kaže sv. Pavao: "To navješćujemo ne naučenim riječima čovječje mudrosti, nego naukom Duha" (1 Kor 2,13).

3. POKUŠAJ SINTEZE

Prije II. vatikanskog sabora jedva se govorilo o karizmama i karizmatskoj strukturi Crkve. Smatralo se da su to izvanredni darovi koji pripadaju prošlosti. Na saboru je spoznato da karizmatska struktura Crkve spada na vlastitost crkvenog bića. Crkva po karizmama živi, ona raste i postiže svoju puninu.

Pavao karizmom naziva svako Kristovo spasonosno djelovanje. Pa ipak, u njegovim poslanicama može se jasno razlikovati sveopći pojam karizme kao spasonosnog djelovanja Duha Svetoga, od službe i od darova Duha. Ovdje želimo u prvom redu govoriti o darovima Duha Svetoga, za što je tehnički naziv karizma.

Današnja definicija karizme je uža od sveopće Pavlove definicije karizme. Karizma u tehničkom smislu je konkretiziranje milosti - charis - to je dar kao konkretizacija darivanja. Darovi Duha u tehničkom smislu mogu biti i određene prirodne sposobnosti, koje Duh Sveti čisti, razvija i uzima u službu Crkve. Bitno je kod toga, da Duh Sveti djeluje na prirodne nadarenosti. Koliko ima u Crkvi vjernika, toliko ima i darova Duha Svetoga. No često se riječ karizma sužava samo na devet darova koje spominje sv. Pavao (1 Kor 12,8-12). Očito je to preusko shvaćanje, jer sv. Pavao kaže da svatko ima milosni dar, već prema milosti koja mu je dana.

U srednjem vijeku nabrajalo se sedam darova Duha Svetoga, koji nisu svi prisutni u Izaiji 11,1, ali su kod Ireneja, Origena i mnogih drugih crkvenih otaca potvrđeni kao sedam darova Duha Svetoga. Nakon 13. stoljeća sedam darova Duha promatrani

su kao milosna djelovanja ili kao karizme razrađene, a ne specifične i različite od ostalih priopćavanja Duha. No u 13. stoljeću već postoji teologija darova Duha Svetoga kao različitih stvarnosti. Sv. Toma Akvinski razlikuje darove Duha Svetoga, kreposti i plodove Duha Svetoga, te ih dovodi u odnos s blaženstvima. Duns Scot pak negira razliku između darova i kreposti.⁹

Promatrajući odnos kreposti i darova Duha, sv. Toma smatra da su teološke kreposti habitus, sklonosti koje od Boga dolaze. One trebaju habitualnu spremnost, da bi stupile u pokret. To se događa uz pomoć neke vrste početnog impulsa. Darovi Duha stoga usavršuju kreposti i njihovo djelovanje i tako stoje u službi djelovanja kreposti.¹⁰

Definirajući karizmu, sv. Toma kaže da je to nezasluzeni Božji dar koji Bog daje osobno čovjeku i kojim čovjek ne raspolaze, a on služi spasu drugih i sadrži djelovanje Duha Svetoga.

U toj definiciji sv. Toma razlikuje darove Duha od kreposti, crkvenih službi i životnih staleža. Kreposti, crkvene službe i staleže savršenog života Crkva dijeli i nekako je u njezinim rukama milost koju oni sadrže. Darovima čovjek ne raspolaze, ni Crkva njima ne raspolaze i ne može ih nekim obredom dijeliti. Duh Sveti ih dijeli, kako hoće, kome hoće i kada hoće.

Toma također smatra da su darovi Duha sposobnosti koje Duh Sveti daje, te ih razlikuje od "biti u milosti". On razlikuje "gratia gratis data" od "gratia sanctificans". On sužava darove Duha Svetoga samo na službu drugima, te stoga za njega otkupljenje i spas, razna molitvena uslišanja, poziv na djevičanstvo i bračni život ne mogu biti označeni kao karizma. Autori smatraju da to ne odgovara potpuno biblijskoj upotrebi pojma karizme, niti njegovoj suvremenoj tehničkoj upotrebi.¹¹

8 Usp. isto, br. 74.

9 Usp. Y. CONGAR, *Der heilige Geist, nav. dj.*, str. 265-270.

10 Usp. Y. CONGAR, *Der heilige Geist, nav. dj.*, str. 267; također *Summa theologica I, II*, q 68, a.I.

11 Usp. N. BAUMERT, *Gaben des Geistes Jesu, nav. dj.*, str. 148.

II. vat. sabor je djelomično preuzeo terminologiju sv. Tome. Zato on razlikuje karizme od sakramenata, službi i teoloških kreposti.¹² Također razlikuje karizmatičke darove od hijerarhijskih darova.¹³

Još uvijek postoji stanoviti nesporazum u svezi s karizmama. Jedni smatraju da bi karizma trebala biti opći pojam koji bi uključivao ministerijalnu službu, djevičanstvo, pa i brak kao darove Duha Svetoga. Drugi traže da se razlikuju darovi Duha Svetoga kao karizme od ministerijalne službe, kako bi pojam karizme zadržao svoju milosnu komponentu, a ministerijalna služba i sakramenti raspoloživost čovjeka njima, a to znači da djeluje *ex opere operato*. Karizmom čovjek ne raspolaže, no sakramentom ministerijalnog svećeništva kao i dijeljenjem drugih sakramenata Crkva nekako raspolaže. Karizma dolazi odozgo, ministerijalna služba ima i svoju horizontalu. Zato karizma predstavlja uvijek novu Božju naklonost čovjeku, kojom čovjek ne raspolaže. Sakramenti i ministerijalna služba predstavljaju utjelovljenje Božje Riječi i na taj način nastavak Kristova utjelovljenja. Tako bismo mogli u Crkvi označiti pneumatološku i kristološku crtu u povijesti spasenja. Pa ipak te se dvije crte ne smiju odijeliti.

Svako spasonosno milosno djelovanje Božje ima dva aspekta, a to su Božja inicijativa i njegovo djelovanje, te oblik koji to djelovanje zauzima u čovjeku. Vjera u srcu djeluje, ali se i ispovijeda ustima.

Tako i karizma ima neku vrstu dvostrukog djelovanja. S jedne strane milosno djeluje u čovjekovu srcu, a s druge strane ga osposobljava za neko djelovanje. Po sakramentu krštenja dobivamo teološke i moralne kreposti, vjeru, ufanje, ljubav, hrabrost i poniznost, koje su univerzalni darovi. No čovjek može pritom dobiti i osobne sposobnosti kao poziv na brak i djevičanstvo, na razne zadaće unutar zajednice ili posebne nadarenosti.

S obzirom na prenošenje karizmi treba reći da su sakramenti i ministerijalna služba prenosive od čovjeka na čovjeka kroz povijest Crkve, jer Crkva njima raspolaže. Darovi Duha se ne mogu prenositi od jednoga

na drugoga, nego ih svaki pojedinac može očekivati od Boga. Ne može se nekoga zarediti za proroka ili mu ređenjem dati dar iscjeljivanja, ili dar govora u jezicima. To se događa slobodom Duha Svetoga.

Stalno se ponavlja pitanje, mora li karizma služiti samo izgradnji zajednice, ili i izgradnji pojedinca. Sv. Pavao naime govori da karizma služi i izgradnji pojedinca (usp. 1 Kor 14,2-4). Neki teolozi pokušavaju izgradnju pojedinca ili određeni povjerljivi odnos vjernika prema Bogu označiti kao mistiku, koja bi stajala nekako nasuprot karizmatičkom doživljavanju.

Milost izgrađuje pojedinca i služi zajednici. Sv. Pavao kaže, da dar jezika izgrađuje onoga koji govori, a proroštvo izgrađuje zajednicu. Riječ mudrosti, spoznaje i dar vjere može netko dobiti za sebe ili za izgradnju zajednice. Zato neki predlažu, da izraz "za izgradnju Crkve" treba razumjeti u tom smislu, da se svi darovi Duha Svetoga trebaju upotrebljavati u Crkvi. Svaka karizma treba ispitivanje i uraslost u Tijelo Kristovo, kako bi se mogla zdravo razvijati. Ona osim toga traži i određenu komunikativnost, inače se izrodi ili uvene, ako se ne mijenja i ne rabi u zajednici. Tako karizma u zajednici dobiva svoj oblik.

Treba naglasiti da za razliku od milosti u općem smislu, karizma (*charis*) označuje sposobnost koju daje Duh Sveti za život i službu u Crkvi i svijetu. Na taj način i karizme služe spasu, a ne samo izvanjskim ciljevima izgradnje Crkve. Karizme imaju svoje neovisno mjesto u Crkvi, njih Duh Sveti uvijek daje Crkvi, one imaju kritičku funkciju kao i funkciju buđenja svetosti u Crkvi.¹⁴ Tako se karizme, koje služe službi u Crkvi, i same službe, sakramenti i kreposti međusobno upotpunjuju.

U sistematskoj teologiji također se postavlja pitanje, koji rang zauzimaju pojedine karizme. Kad sv. Pavao u Poslanici Korinćanima govori da su "prvo apostoli, zatim proroci, zatim učitelji", tada misli na usmjerenje funkcija u Crkvi, a ne na nji-

12 Usp. LG 12.

13 Usp. LG 4.

14 Usp. isto.

hove vrednote. S obzirom na dar jezika, Pavao ne govori da je dar proroštva veći, nego važniji. Koji je veći dar, to odlučuje onaj koji ih daje, a ne naš pojam o korisnosti. Pitanje je također, kako se karizma u zajednici događa. Ona je neposredna, uvijek iznova čovjeka iznenađuje Božjim darivanjem. Iako ona može doći i otići, neke od njih mogu imati svoje stabilno mjesto. Netko može kroz dar proroštva postati neka vrsta proroka. Drugoga može zahvatiti karizma tako, da to zahvati čitavu njegovu egzistenciju. Crkva može karizmu pomagajući staviti u karitativnu službu. Tako se nekako ujedineju karizma i služba. Karizma biva i pretpostavka nekoj službi, jer netko može dobiti crkvenu službu, ako za to ima osobni poziv. Tako zapravo svaka crkvena služba pretpostavlja karizmu. Pa ipak, nije karizma identična sa službom. Nije svatko tko ima karizmu za neku službu odmah i nositelj te službe. Može se i ministrijalna služba vršiti karizmatički. Onaj tko je nosi mora slušati osobni Božji poziv za vršenje te službe. Sakramenti i službe u Crkvi nemaju samo svoju instituciju, nego i događanje, poziv i dar.

Zbog toga treba razlikovati karizmatičko djelovanje i karizmu. Karizmatičko djelovanje je vertikalno Božje djelovanje u čovjekovom moralnom životu ili u vršenju neke službe. Od toga treba razlikovati karizmatičko iskustvo, pri čemu se misli na određeni susret s Bogom, iskustvo Boga, što je dublji i jači intenzitet doživljavanja Božje prisutnosti u životu. Čovjek može u karizmi, kao i službi, molitvi i duhovnom životu, doživljavati karizmatičko iskustvo.

II. vatikanski sabor govori o najsajnijim i jednostavnijim karizmama.¹⁵ Od najsajnijih i skrivenih II. vatikanski sabor razlikuje izvanredne karizme od kojih ne očekuje velike koristi za pastoralni rad. Zato najsajnije karizme nisu izvanredne, nego one koje čovjeku jače zasvijetle, kao što je to bilo u svecima. Zato nisu osobito vrijedne izvanredne karizme, nego one u kojima se doživljava Božji sjaj, koje čine da čovjek bude sjajniji i tako bude svjetlo svijeta.

Karizme u tehničkom smislu nisu službe u Crkvi, nego su one u funkciji različitih

službi. Po sakramentu krštenja svaki vjernik je pozvan da služi zajednici putem pouke, tješnja, djela milosrđa. Svaku od tih službi prate različiti darovi Duha. Postoje naročita zvanja kršćana za koja oni dobivaju karizme. O karizmama ovisi sav kršćanski život i svekoliki rad crkvenih ustanova. Putem karizmi Duh Božji ravna novim narodom, dajući jednim vlast i milost za obavljanje funkcija, a drugima moć i milost da odgovore svojim posebnim pozivima na korist zajednice na izgradnju Tijela Kristova.¹⁶

Svaki vjernik, prema svojoj karizmi, jedinstveni je djelitelj jedne mnogolike Božje milosti.¹⁷ Karizme se međusobno upotpunjuju i nose kao razni dijelovi istog tijela.¹⁸ Kao što postoji različitost i komplementarnost karizmi, tako postoji i raznolikost i komplementarnost službi.¹⁹

U prvoj Crkvi su postojale službe koje su imale svoje naslove i koje ih nisu imale. Takve su službe apostola, dvanaestorice, sedmorice, proroka i učitelja, evanđelista, pastira, prezbitera, đakona i biskupa. Bilo je međutim onih koji su težili za nadgledništvom, koji su se trudili oko riječi i poučavanja, koji su prorokovali i služili, koji su poučavali i bodrili, koji su dijelili, koji su predsjedavali. Tim službama nije dan neki poseban naziv.

Slično se dogodilo i s posebnim službama žena. One su imale posebne službe, ali ne i posebne naslove. U Jopi je žena imenom Tabita bila bogata dobrim djelima i izrađivala je haljine koje je poklanjala (Dj 9,36-39). Marija, majka Ivana Marka, otvorila je svoju kuću za održavanje sastanaka kršćana u Jeruzalemu (Dj 12,12). Lidija, prodavačica grimiza iz grada Tijatire, primorala je Pavla i njegove drugove da kod

15 Usp. LG 12.

16 Usp. X. LEON - DUFOR, *RBT, nav. dj.*, str. 415.

17 Usp. X. LEON - DUFOR, *RBT, nav. dj.*, str. 414.

18 Usp. F. KUNTNER - J. STIMPFLE - O. WÜEST, *Erneuerung aus dem Geist Gottes*, M. Grünewald Verlag, Mainz 1987, str. 95.

19 Usp. M. FAIVRE, *Laici u počecima Crkve*, KS i Provincijalat franjevac trećoredaca, Zagreb 1988, str. 17-19.

nje ostanu. Neke žene su sudjelovale u djelu evangelizacije (Rim 16,12). Priscila je s mužem imala naslov "Pavlovog suradnika" (Rim 16,3). Pratila je Pavla na njegovoj misiji (Dj 18,18-19). Ona se zajedno s mužem obvezala da će dovršiti pouku Apolona (Dj 18, 26). Žene su obavljale mnoge službe, ali nisu imale pristupa u odgovarajuće ustanovljene službe.

Ženama se čak zabranjivalo da vrše neke službe. One su morale šutjeti na sastancima, nisu smjele poučavati ni vladati mužem. Pa ipak, Pavao govori o ženama koje prorokuju (usp. 1 Kor 11,5). Filipove kćeri su proročice (Dj 21,9). Slične su bile i Priska, Trifona i druge.²⁰

Očito je Crkva na različite načine bila služena i služila.

4. ZAKLJUČAK

Prema dvjema poslanicama sv. Pavla Korinćanima, karizma je plod Božje ljubavi koja se u Kristu i njegovu spasu izlila u svijet stvarajući Crkvu i tako ostvarujući Kristov spas do kraja svijeta. Crkva kao zajednica je Tijelo Kristovo. Ona naviješta Isusa Krista rassetoga i uskrsloga kao silu Božju i Božju snagu. Karizme su plodovi Duha Svetoga koji je Kristov Duh, te su one sve u službi zajednice, da bi Kristov spas dospio do zadnjeg čovjeka zemlje. Primiti karizmu zato znači biti sposoban za evangelizaciju. "Ljubav je Božja razlivena u srcima našim po Duhu Svetom koji nam je dan"

(Rim 5,5). Iz te ljubavi razvijaju se različita djelovanja koja se očituju kao karizme. One su znak, da smo dali slobodu Duhu Svetome da u nama djeluje, da smo se predali Isusu Kristu, da bismo mu bili u službi. Te su službe usmjerene jedna na drugu, one se upotpunjuju i međusobno prožimaju. Nitko nema sve karizme, a svi zajedno imaju sve. Karizme ne služe samo da mi služimo drugima, nego također da i drugi služe nama. Tako je Crkva zajednica onih koji služe i onih koji se dadu služiti. Ona je zajednica onih koji se ljube. Time ona postaje svjedočanstvo da je u njoj Bog. A to znači da ona postaje vjerodostojna. Karizme dakle služe istovremeno unutarnoj izgradnji zajednice i evangelizaciji svijeta. U Crkvi nisu važne spektakularne karizme nego prvenstveno one koje služe spasu drugih. Što koristi imati puno darova jezika, a ne služiti drugima. Ili što znači imati dar liječenja tijela, a ostaviti dušu nespasenu. Ili što znači prorokovati, a nemati ljubavi za druge. Karizme zato kao upotpunu traže plodove Duha Svetoga ili kreposti. Da bi se karizma pravo vršila, potrebne su kreposti koje čovjeka čine sposobnim da karizme pravilno koristi.

Karizme su dar Duha Svetoga kojima on pomaže našu službu u Crkvi i svijetu, a na svakome je da izmoli njihovo očitovanje, kako bi dobio snagu za svjedočenje i naviještanje.

²⁰ Usp. *isto*, str. 19-21.